

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marți, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 47
Correspondențele sânt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru
fie-care publicare.

Nr. 463 Scol.

Stipendiștii din fondurile archidieceșane gr. or. se provoacă prin aceasta, ca sub urmarea sistărei stipendiului, să legitimizeze în termen de 14 zile dela publicarea prezentei progresul făcut în studiile sale prin așternerea documentelor concernente la acest consistoriu.

Din ședința consistoriului archidieceșan, ținută în Sibiu, la 22 Februarie 1883.

Nicolau Popea m. p.,
Archim. și Vicariu Archiepiscopesc.

Nr. 216 cons. Plen. 1883.

Cerculariu

cătră toate oficiile parohiale din tractul protopresbiteral al Săliștei și cătră Onorații membrii ai sinodului protopresbiteral înmulțit din același tract.

Subscrisul în calitate de comisariu consistorial denumit prin ordinațiunea consistorială din 22 Ianuarie a. c. Nr. 216 Plen. în cauza alegerii de protopresbiter în tractul protopresbiteral vacant al Săliștei, conform §-lui 51 din statutul organic al bisericeii ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, după expirarea termenului de concurs publicat în Nr.ii 148, 149, și 150 ai diarului „Telegraful Român” din anul 1882, convoc și declar de convocat prin acesta sinodul protopresbiteral înmulțit al tractului Săliștei pe ziua de Luni **21 Martiu (2 Aprile) 1883** în opidul Săliște spre scopul alegerii de protopresbiter pe baza concurselor intrate în termenul preclus la Venerabilul Consistoriu archidieceșan. Deci Onorații membrii ai sinodului protopresbiteral înmulțit, atât cei ordinari, cât și cei extraordinari, preoți și mireni, consemnați în lista aci sub / . acusă, sunt provocați și poftiți a se prezenta la ziua de 21 Martiu (2 Aprile) a. c. în opidul Săliște destul de timpuriu pentru a asista la serviciul divin, ce se va începe în biserica cea vechie la 8 ore dimineța și se va termina cu rugăciunea pentru invocarea Duchului Sânt, — érá la 10¹/₂ ore ante améđi a participa la acest sinod electoral.

Acest cerculariu de convocare al sinodului protopresbiteral electiv dimpreună cu lista deputaților preoțesci și mirenesci, ordinari și extraordinari, se trimite conform §-lui 15 din instrucțiunea sinodului archidieceșan din anul 1877 pentru procedura la alegerea de protopresbiter fie-cărui oficiu paro-

chial dela bisericele tractului protopresbiteral al Săliștei spre publicare în bisericele tractuale Duminecă în **6/18 Martiu a. c.** — avënd parochul local îndatorirea a provoca pe deputații cercurilor respective mirenesci a se prezenta la sinod pentru actul alegerii de protopresbiter. Totdeodată, pentru ca conchiámarea acestui sinod înmulțit electoral să ajungă cu atâta mai sigur la cunoștința fie-cărui membru al sinodului, acest cerculariu, prelângă publicarea lui în diarul „Telegraful Român”, se trimite fie-cărui membru al sinodului protopresbiteral înmulțit.

Trăiesc în cea firmă speranță, că Onorații membrii ai sinodului protopresbiteral înmulțit sciind aprețui însemnătatea actului, pentru care sunt convocați, se vor prezenta cu toții la sinodul protopresbiteral în locul și la terminul indicat mai sus pentru a concurge cu votul lor la alegerea fiitorului protopresbiter al tractului Săliștei.

Sibiu, 28 Februarie (12 Martiu), 1883.

Dr. H. Pușcariu m. p.,
comisariu consistorial.

Element de ordine.

Aspectul într'unirii alegătorilor români în sala dela „împératul romanilor” în Sibiu a făcut și asupra noastră, dar și asupra neromânilor nepreocupați impresiunea cea mai favorabilă.

Intr'unirea ne a dovedit, că ori cât apare poporul nostru de apatic în cestuni mai indiferente, când e vorba de o cestiuie, care pătrunde adânc în esența existenței sale, la moment se desbracă de apatia ce i se părea obicinuită, și dacă s'ar cere, ar trece prin apă și prin foc acolo, unde îl chiamă datorința.

Nu așteaptă să i se promită munți de aur, nici nu caută, ca să'l îndemne cineva cu mijloace ademenitoare și amăgitoare. E destul să știe, că se tratează de o cauză sântă a lui cu urmări de importanță în viitor și atunci el se duce, unde este chemat, ca să vadă cu ochii și să audă cu urechile lui, ce se face și ce se vorbește despre soartea lui.

Și apoi dacă se duce, privesece și ascultă cu interes, așa încât nu poate ca din când în când să nu dea expresiune identificărei sale cu aceea ce aude, că i se spune despre trecutul, despre prezentul și despre viitorul său.

Preste toate aceste însă românul este încoronat cu o însușire, care se i o păstreze Dđeu cât va trăi poporul nostru pe lumea aceasta. Este încoronat cu însușirea ordinei. Românul e ordinea însași.

Bine să fim înțeleși, nu vorbim de ordinea în forme, ci de acea ordine esențială, care evită scandalul și escesele.

Aceasta se poate vedé la toate ocasiunile.

Ne aducem aminte, că pe câmpul libertății la Blaj în 1848 s'au într'unit vre-o 40,000 români, amăriți de tratamentul barbar din trecut al asupritorilor lor. Aceștia, deși în țeară și în afară de țeară se gerau de oamenii ordinei, necunoscând poporul, pe care cređuseră că l'au ținut ei și nu moralitatea lui în ordine, se îngrigiseră de o brigadă de trupe cu infanterie, cavalerie și artilerie, ca prin aceasta să țină mulțimea adunată în ordine. Întru fericire răposatul, atunci numai episcop, mai târziu Archiepp. și Metropolit, marele Andreiu bar. de Șaguna, care cunoștea mai bine firea românului, a spus comandantului brigadei, că poporul român n'are lipsă de mijloace de aceste, pentru că e în stare a susține însuși ordinea, și așa a fost. Esemple de feliiu acesta am mai puté aminti în mare și în mic. Într'unirea din Vinerea trecută este unul dintre cele mai recente, unde peste 2000 de oameni, conduși de sine însiși, au dat dovadă eclatantă despre aceea că românul este pătruns de simțământul de ordine.

A ascultat cu aceeași pietate, cu care a venit făcându-și drum prin troiene de omeți ce i s'au pus în cale, și-a arătat consimțirea, a aprobat și — apoi s'a îndepărtat în linisce spre a-și căuta earăși de afacerile sale đilnice.

Ne-am indignat foarte mult, când am aflat că susțin unii oameni, în fața unor dovedii atât de invederate ale caracterului românesc, că s'ar afla români, cari ar amenința unora dintre maghiarii aflători aici. Astfel de sgomote, cari contradic cu totul firea românească, le tacsăm de nesce scornituri cari purced sau din trică superfluă, sau din maliție spre a discredita și mai mult pe români și spre a provoca stări excepționale asupra noastră.

Scornitorilor le-am recomanda mai mult sânge rece, mai multă judecată dreaptă și fără preocupățiune și atunci fie siguri că elementul de ordine nu va fi turburat și dacă acesta nu va fi turburat ne vom bucura toți de liniscea și pacea, care se o dorim cu toții!

Revista politică.

Sibiu, în 28 Februarie.

Sâmbătă, cetim în „S. d. Tageblat” a avut loc în Deva *) o adunare foarte agitată (?) de preste 2000 români din comitatul Hunedoarei. Adunarea a pro-

*) Ađi în 1 Martie am primit și noi o corespondență.

FOIȚA.

Cristian Waldo

sau

CAILE NOROCULUI.

Roman de George Sand.

(Tradus de E. B.)

(Urmare 22).

— Eu și o pot spune, domnișoară, replică, maiorul. Un necunoscut a cerut aici ospitalitate, i s'a đis, să se ducă la moșie ne mai fiind loc în castel. El și-a spus numele, a arătat epistola maiordomului, care-l chiamă în numele baronului, a stăpânului său, pentru întreținerea societății aici reunite. Eu nu știu aflatu-s'au vr'un unghiu spre a-l adăposti în castel sau alt undeva: destul că el a sosit, faptul este sigur.

— Cine și-a spus-o?

— Maiordomul însuși.

— Și a avut mască?

— Avut.

— Și cum este el, mare, gros, bine făcut, cu picioarele strimbe?

— Eu nu l'am întrebat de aceste, de oare ce l'am vedut cu ochii mei în Stockholm firește mas-

cat, însă întru cât am putut observa, el este mare, bine făcut și sprinten ca un cerb.

— El va fi poate un jucător pe funie bătrân, đise Cristiano, care părea că n'are interes la conversația aceasta, decât numai din complezanță.

— Ba nu! đise Margareta, el este un bărbat foarte bine crescut.

Toată lumea admiră stilul și spiritul comedii-lor sale.

— Dară cine probează că sânt ale lui?

— Bărbați instruiți în toate literaturile vechi și moderne afirmă că el n'a compilat nimic, și că vovedilele sale comice, care nu arare ori sânt și sentimentale, au fost în Stockholm un eveniment literar.

— Cređi Dta că o să-l ađim mâne? întrebară din toate părțile.

— Eu așa cred, răspuse maiorul: însă, dacă domnișoarele sânt nerăbdătoare a o afla, eu mă ofer a-l căuta și a-l întreba.

— La mieđul nopții? đise Cristiano uitându-se la pendulă. Bietul artist va fi adurmit!

Eu credeam că contesa Margareta are a întreținé societatea cu un proiect mai serios.

— Da, în adevăr, esclamá Margareta, eu vă propun un mic bal între noi. Eu sânt de nou venită, o adevărată sélbatică, mărturisesc; eu nu sânt cunoscută din partea Dvoastră, de cât de două sau

trei zile; însă toate persoanele, care le ved aici m'au primit așa de bine, încât am curagiul a mărturisi... ceea ce dl Goefle va binevoi a vă spune.

— Eată faptul, replică Cristiano: contesa Margareta este, precum d-ei însuși v'a spus, o adevărată sélbatică. Ea nu știe nimic pe lume, nici măcar a juca, ea este cât se poate de disgrățioasă, schioapă, cel puțin ca vestitul nostru măestru Stangstadius. Afară de aceasta ea este greoaie, distractă mioapă... În sfârșit, spre a te hotări să joci cu dâna, îți trebuie o doză bună de caritate adevărat creștinească, căci...

— Destul, destul! esclamá riđend Margareta, Dta descrii persoana mea cu o rară umilință; însă eu îți mulțamesc și pentru aceasta. Onorabila societate va aștepta acuma ceva așa de urit, încât anevoie o să ies cinstit din afacerea aceasta; Dvoastră o să fiți încântați de mine. Chestia este că eu voiesc a-mi face debutul în societate mică și dacă dvoastră voiți cu toții, să jucăm în galerie. Orchestrul din sala cea mare face destul sgomot, ca să ađim cât ne este de lipsă.

Mai mulți tineri săriră cătră Margareta spre a-i cere preferența. Ea le mulțami spunându-le că dl Cristian Goefle s'a oferit de mai înainte a fi victima.

— Da, domnilor! đise Cristiano vesel, luând mica mână mănusată a Margaretei în mâna sa. Deplângeți-mé cu toții și să pornim la muncă!

testat contra proiectului de lege privitor la instrucțiunea secundară și a declarat rezoluțiunea adunării românilor din Sibiu de a sa, aprobând cu desăvârșire procederea presei române. La început au fost și maghiarii de față, s'au depărtat însă curând, vădând dispozițiunea cea agitată a adunării.

Atât din „S. d. T.”. Ne mirăm că de Sâmbătă până astăzi noi n'am primit nici o scire și e caracteristică că și foaia citată și a primit telegrama din Orăștie și nu din Deva, unde a fost adunarea.

Conferența dunăreană încă nu este terminată.

În Paris sânt simptome revoluționare. Lu crătorii cer ocupațiune.

Cancelariul rusesc Gorciacoff și Comonduros, fostul min. pres. al Greciei, au murit.

Proiectul pentru scoalele medii în parlamentul Ungariei.

(Urmare.)

Trefort Ágoston, ministrul de culte și instrucțiune publică continuând:

Cu toate acestea în 29 Noembrie, 1875 am prezentat în afacerea aceasta din nou un proiect, căci n'am putut recunoaște strinsa legătură dintre autonomia protestantă și reforma scoalelor medii. Și acest proiect fu pertractat în comisia scolară, însă din considerațiunea afacerilor de împăciuire de atunci comisia scolară n'a făcut raport parlamentului. În astă stare de lucruri am aflat mai oportun a abdice decamdată dela regularea prin lege a scoalelor medii. Un an de zile n'am făcut nimic în această afacere. După un an de zile m'am pus în conțelegere cu mai mulți bărbați protestanți cu vađa și m'am strins numai la supraveghiere. Aceasta o am făcut fiind atacat, căci acest proiect a avut nefericirea că îndată ce l'am prezentat casei, s'au pus toate în mișcare spre a fi luat dela ordinea ȳilei, și dacă l'am retras, s'a pretins ca să-l prezentez, și aceasta mai ales din această parte (Arată pe stânga extremă; o voce din stânga extremă: Nu-mi aduc aminte!) M'am pus ear pe lucru, și când am ajuns la modul de executare a suprainspecțiunii, mi s'a reflectat, că despre inspecțiune nu se poate face lege, până ce nu vom regula organismul scoalelor, și că trebuie să coördinăm res litteraria, căci numai așa putem preciza inspecțiunea. Mam supus și acestei dorințe și în 20 Martie, 1880 am prezentat un proiect de lege detaliat despre gimnasia și scoalele reale. Comisia scolară și-a prezentat raportul ei la 7 Maiu și la 11 Maiu proiectul s'a pus la ordinea ȳilei, a fost rezervat însă norocul domnului deputat Madarász Iozsef, că din interese confesionale și electorale să mijlocească luarea lui dela ordinea ȳilei.

Csanády Sándor: Așa au pretins interesele libertății! (Mișcare).

Trefort Ágoston ministru de culte și instrucțiune: A urmat un nou period legislativ, și în 6 Octombrie 1881 ear am prezentat proiectul în parlament. Bisericele și confesiunile urmăreau cu mare atențiune pregătirea acestui proiect, și și-au exprimat dorința, ca să fie ascultate și ele, în urma căruia, comisiunea scolară, la inițiativa mea, a conchemat pre reprezentanții confesiunilor și pre cei mai celebri dintre bărbații specialiștii în cele ale învățământului. (Biserica noastră nu a fost nici consultată, nici ascultată N. Tr.) Resultatul acestei enquette a fost fasciculul cunoscut și domnilor deputați, în care sânt depuse dorințele și

Intr'o clipă locul fu ales și contradanțul organizat.

Margareta se rugă a nu lua parte la cadrilul ce tocmai incepea.

— Ești foarte emoționată, îi ȳise Cristiano.

— Da, response ea. Inima îmi bate ca la o pasere, care îndrăznește pentru prima oară a eși din cuib și care nu știe bine, dacă are aripi sau ba.

— Eu înțeleg, replică aventurierul, că primul contradanș este un eveniment grav în viața unei domnișoare. De acum într'un an, când vei fi jucat la vr'o sută de baluri îți vei aduce poate aminte de numele și de figura umilitului muritor, care a avut fericirea și gloria a-ți dirige pașii cei dintâi.

— Da, de bună samă, domnule Goefle, amintirea aceasta va fi pururea legată de amintirea emoțiunilor celor mai mari din viața mea, de frică de baron și de bucurie că am scăpat de el printr'un curagiu, de care nu m'am ținut capabilă, și care numai Dta și unchiul Dtale mi l'ați inspirat!

— Totuși am să-ți spun, ȳise Cristiano, că eu nu sânt deplin convins de aversiunea Dtale cătră baron!

— Cum așa?

— Fiind-că ești cu mult mai fricoasă a juca în public decât eu el.

Și totuși cu el n'am jucat și cu Dta joc.

(Va urma.)

aspirațiunile respectivilor. Comisia scolară a voit să pertracteze proiectul cu considerarea acestor observări, însă când a venit lucrul la întrebarea să se primească proiectul ca basă la desbaterea specială, a luat lucrul o direcțiune neașteptată și la cestiunea fondului instrucțiunii, a cădut proiectul. O parte a ȳis: proiectul de lege e foarte bun, și eu l primesc, dacă mi se vor da garanții, că fondul instrucțiunii va rămânea catolic: cealaltă parte a ȳis: eu primesc proiectul, dacă mi se va garanta, că fondul instrucțiunii nu e catolic, ci are caracter de stat. Și fiind că proiectul nu dispunea nimic în privința aceasta, nici o parte n'a voit să-l primească, și în comisie nu s'a primit la desbaterea specială. Neprezentând comisia raport On. case, n'a rămas alta de făcut, decât să-i se innapoieze proiectul, și acum raportul ei dimpreună cu proiectul nou stilizat s'a prezentat On. case, și este pus la ordinea ȳilei.

Dacă esaminăm acuma cele cinci proiecte de lege ale guvernului, cele trei raporturi ale comisiei, cu totul opt la număr, și în urma acestora proiectul modificat în mai multe privințe, e foarte evident încât difer ele și încât seamănă. Proiectul Bar. Eötvös în cele didactice difere foarte mult de cele următoare, căci el a susținut împărțirea între gimnasiu inferior și superior, intenționând a introduce după cursul gimnasial de șese ani cursul liceului de trei ani. În partea administrativă, și cu deosebire cu privire la inspecțiunea supremă proiectul Br. Eötvös nu difere esențial de cele următoare. Proiectele următoare se deosebesc unele de altele după impregiurări, după esperințele nouă și după persoanele, cari au avut rol la facerea lor. Așa spre exemplu; în unul, examenul de maturitate este scos din școală, și spre acest scop se compun comisii speciale fără privire la natura juridică și confesională a scoalei, în altul, lucrul acesta este atins numai în general — numărul profesorilor în unul e mai mic, în altul mai mare — în un lucru însă toate se unesc.

Thály Kálmán: În centralizare (Contraȳiceri din dreapta).

Trefort Ágoston: În libertatea învățământului. (Aprobări din dreapta.) Fie-care dia acestea proiecte permite confesiunilor, oficiolatelor, comunelor și singuraticilor cetățeni, să susțină scoale, sau să înființeze scoale nouă, mai mare libertate nu poate exista în vre-un stat. (Aprobări din dreapta) În stat însă fie-care libertate — și are condițiile, marginile sale, astfel și libertatea învățământului și a scoalei, căci alt cum statul nu ar corespunde chemării sale. În nici unul dintre proiectele prezentate nu se află nici umbra nisuinței monopolului statului sau nisuința de a suprima autonomia scoalei. Și eu tare cred, că dacă legislativa după o desbatere serioasă și cu unele modificări ar fi ridicat la valoare de lege ori și care dintre proiectele prezentate, nu s'ar fi pierdut nimica, din contră ar fi rămas intactă autonomia bisericească, ar fi luat avânt afacerea scolară, și spiritele ar fi liniștite.

Acum, dacă cineva după astfel de antecedente poate trage conclusiuni din esperiențe și este constrins de a nu pute lăsa să cadă lucrul, căci fiind el pus la ordinea ȳilei, trebuie și decis, e lucru natural, că omul se va feri de stâncile, în cari proiectul său a suferit naufragiu.

Eu m'am silit să scot din proiect tot ce ar îngreuna primirea lui, cu deosebire multele părți, cari făceau proiectul odios înaintea susținătorilor de scoale. Pentru aceea inspecției supreme i se dă expresie în două momente, căci aici zace deoparte constatarea rezultatului, de alta posibilitatea și suprema lui condiție. Căci acest proiect are două probleme: problema politică: precisarea capitlului 5 al articolului de lege XXVI din 1791; problema culturală sau didactică: ridicarea învățământului și rezultatul învățământului. Am pus deci pond pe examenul de maturitate și pe calificarea profesorilor.

La esamenele de maturitate, cari sânt prima condiție a învățământului ulterior, și după legea despre calificarea amplotiaților sânt și calificațiune, trebuie să și exerciteze statul dreptul de controlă, și ca aceasta s'o facă cu efect, și să nu rămână numai pe hârtie, nu se poate ajunge decât numai în forma propusă în proiect. Și de oare ce rezultatul învățământului atârnă dela calitatea profesorilor, și fiindcă statul conform acestui proiect încrede fie căruia calificarea profesorilor și permite fiecăruia formarea de institute pentru profesori (Strigări din stânga extremă: Le este permis să plătească!) calificarea lor și o susține și și nu o lasă din mâna s'a.

Thály Kálmán: Când nici nu o are în mână! (Sgomot în dreapta)

Trefort Ágoston, ministru de culte și instrucțiune: Spre scopul acesta institue la ambele universități comisii pentru calificarea profesorilor. Și asta nici că se poate altfelu, căci astăzi nu există

alte corporațiuni științifice, cărora s'ar putea în crede această afacere.

Contrarii proiectului ai acestor păreri din comisia scolară, fără a aștepta pertractarea în parlament, au dat vot separat, alții în alt mod au pășit contra proiectului. Mă ved deci silit a critica părerile contrarilor noștri și cele ȳise deja să le desvolt mai pe larg.

Votul separat și din punct de vedere psihologic este un document interesant, căci el e compus din două diferite păreri, și cuprinde în sine judecata a doi secolii diferiți. (Așa este! din dreapta.) Direcțiunea realistă egalizatoare și renitența confesională.

Thály Kálmán: Mulțămim frumos!

Trefort Ágoston, Ministru de culte și instrucțiune: Nu o ȳic ca vătămare, însă nu o pot numi altfel, decât renitență, care arată față cu statul jalusie, ca și când ne am pute teme de o contrareformațiune. Acestea două și au dat brațul în votul separat.

Thály Kálmán: Trefort Cardinal! (Sgomot în stânga. Să aȳim! din dreapta.)

Trefort Ágoston, ministru de culte și instrucțiune:

Direcției prime se dă expresie mai ales în școala reală unitară, căci autorii votului separat nu se impacă nici cu gimnasiul actual, nici cu realele actuale, ci voesc să institue o a treia școală unitară. Eu în privința aceasta merg mai departe ca domnul raportor, după care sub *judice res est*: eu afirm că cestiunea este deja decisă; școala medie unitară este o imposibilitate, căci nu se poate aduce în consonanță cu actuala viață culturală și economică. (Aprobări din dreapta.) În societate sânt anumite vocațiuni, spre a căror preparare limbele clasice și cunoscința literaturii lor e neapărat de lipsă, și în direcția aceasta se exprimă naturalistii, și medicii cei mai renumiți; altora limbele clasice nu le sânt de lipsă. Nu mai încapă îndoeală, că cu cunoscința limbelor moderne se poate ajunge un mare grad de cultură. A contopi școala reală cu gimnasiul, nu e consult nici pentru aceea, căci prin această contopire nu-și ajunge scopul nici una, nici alta. Școala reală cu limba latină e condamnată eo ipso. Și fiind că autorii votului separat se duc așa de departe, încât propun respingerea proiectului din motivul, că organismul scoalei medie să se baseze pe o școală reală unitară, ar fi făcut foarte bine să fi spus, că ce să fie această școală medie, și să dea oarecari indigitări bietului ministru de culte, care ar lua asuprași această problemă — eu nu m-aș încumeta a o primi asupra mea — de ce să se țină: să fie școala aceea gimnasiu cu o limbă clasică, sau doară școală reală, cu limba latină și francesă? Școala medie unitară este o idee învechită, care nu va mai învia în veci, cu excepția acelu stat, care va introduce organizarea lucrului de toate ȳilele și sistema castică. Mi-ar plăc să mai știu, de ce natură să fie acea școală medie: cu caracter de stat, sau de ce natură, căci din votul separat se poate deduce, că ea se poate susține ad libitum de ori și cine, și se poate deduce și aceea, că ea să fie școală de stat.

Votul separat pune mare pond pe gravamenul referitoriu la îngreunarea preste măsură și afirmă că proiectul nu consideră de loc acest rēu. Împutarea aceasta trebuie să o resping.

Noi cunoașcem prea bine afacerea prea marei îngreunări și e curios, că, pe când ne plângem asupra acestui incident, se aud expresiuni, pe basa cărora își vine a crede, că copiii de sub sistema veche n'ar fi trebuit să învețe absolut nimica. Eu însă ȳic, că acela care a avut ambițiune, a avut și de învățat destul.

Mulți copii s'au tēmpit prin memorizare, ear elevii din clasa a 6-a, cu care se închea pe atuncea gimnasiul, trecea cu o adevărată nervositate la filosofie, temēdu-se de așa numitul învățământ înalt, în deosebi de mathematică. Să cercetăm însă, de unde se trage prea marea îngreunare? Dela prea marele număr de obiecte? Sigur nu! Deci ce trebuie făcut într'u delăturarea îngreunării preste măsură? La fie-care obiect de învățământ să se ficseze mēsură convenită. Acesta se poate întēpla numai prin conducerea corectă a institutelor de învățământ. Se cer directori buni, cari știu susține ordine strictă între profesori și îi știu reținē a trăi în unire și solidaritate. (Aprobare în dreapta.) Nu ne vom ajunge nici când scopul, dacă, conform votului separat vom lăsa mână liberă profesorilor și vom interpreta libertatea învățământului într'acolo, că profesorilor e ertat a și inmanua obiectul său de învățământ independent de celelalte obiecte, de oare ce libertatea aceasta, care are de gând a o da profesorului și pe basa cărora fie-care își poate ridica obiectul său de învățământ la valoarea obiectelor principale completează prea marea îngreunare.

Partea politică a votului separat, dacă o pot numi astfel, e îndreptată asupra controlului la esamenele de maturitate și de calificare. În deosebire se excepționează comisariul guvernial, și chiar în punctul acesta s'a luat privire la interesele și-se o spunem verde — la susceptibilitatea confesiunilor, ca să fie posibil a trâmite la esamen în locul directorului suprem districtual de școli aparținător de altă confesiune un atare bărbat, care să nu fie antipatic respectivilor și să ține de aceeași confesiune.

Thály Kálmán: Pe un Juda! (Desaprobare vivă în dreapta.)

Trefort Ágoston, Ministru de culte și instrucțiuni:

Dar el nu dispune acolo de nimica, ci contrasignează numai testimoniul, fără de aceasta n'ar avea nici un sens prezența lui, și dacă cineva are dreptul de a contrasigna testimoniul, urmează după regulile logice, că el poate și denega contrasignarea în cazuri concrete, ceea ce n'are urmări rele, nici pentru respectivul nici pentru institut, având ambii dreptul de apelațiune.

Apoi ce se atinge de calificare, domnilor precum ființelor așa și institutelor ce nu există, nu se pot da drepturi, și dacă bisericile și confesiunile vor înființa institute mai înalte pentru formarea profesorilor, legislativa nu va împedea instituirea de comisii pentru calificarea profesorilor. Acusa votului separat, că proiectul are spirit polițian și voescă se exercite censură preventivă, — serios vorbind, n'are nici un înțeles; la aceasta însă nu reflectez, ci încred altora completarea protestării mele în această privință.

(Va urma)

Înc'odată alegerea de protopresbiter în Oravița.

(Urmare.)

(C.) Dar dnul comisariu, precum se vede, n'a fost legat la ochi, căci el a mai vădut trei deputați și din cei muți, și dacă erau mai mulți negreșit că nici aceia nu puteau încungiu agera lui săgeată. Dar ce fatalitate! adăugând chiar și pe acești 3 muți, celor 32, cari au votat, rezultă numărul celor prezenți cu muți cu tot numai de 35. Și lumea totuși nu vrea să creadă că: „este neadevărat că la actul votării n'au fost prezenți 37 de deputați“.

Te prinde mirare, cum poate cineva să presupună atâta simplitate despre publicul cetitoriu, ca acela după o apărare ca aceasta, să creadă, că alegerea și denumirea a urmat corect!

Să admitem că nime n'a reflectat pe dl. comisariu la împregiurarea, că părăsind cei 19 protestători localul alegerii, prin asta devine sinodul necapabil de a aduce concluse valide; aceea totuși recunoaște și dl. X. că protestatorii au dechiarat în fața sinodului că ei părăsesc sinodul, și că comisariul i-a vădut în faptă eșind afară din localul alegerii, susținând numai aceea că n'au eșit toți.

Ei bine! vădend el aceasta, ce reflectare străină a așteptat?

Oficiul său de președinte i-a impus, ca înainte de a purcede la actul alegerii, pentru care legea prescrie prezența unui număr minimal de deputați, să constate numărul celor prezenți. Asta e o afacere presidială atât de elementară, încât nu cred să o neglige nici cel mai simplu președinte de comitet parochial.

Dar dacă n'a făcut aceasta înainte de votare, rezultatul votării cred că a fost destul de eclatantă reflectare, căci atâta tot va fi sciind și dl. comisariu, că 32 de voturi sunt mai puține ca 37.

După această votare dl. comisariu trebuia să dechiarie alegerea de nulă, și sau să dispună alta pe mai târziu sau pe a doua zi, căci între deputații absenți erau destui, cari nu erau subscriși în protest, sau să disolve sinodul, și să și facă raportul la consistoriu conform adevărului.

Ce greșală a comis notariul, pentru că n'a introdus în protocol ca prezenți și pe acei-a, cari la apelul nominal au rămas muți? Nici o greșală, căci acela, care nu răspunde la apelul nominal nu este de față, și dacă este nu voiesce să fie privit ca atare, ci numai ca spectator.

Când pretinde legea prezența unui număr anumit de membrii, ca să se poată aduce un conclud, pretinde totodată, ca acei membri să participe activ la aducerea lui, căci altmintea n'ar avea nici un sens.

Aceasta dovedesce și dreptul de vot separat pentru cei ce nu consimțesc cu concludul adus.

Ear, când concludul se aduce prin votare secretă, ca și aci, numai acei-a se pot considera de prezenți, cari merg la ună și și dau votul, fie chiar și alb.

Astfel se practică această în toată lumea, și

cred că dl. X. nu va resturna această interpretare a legii, cu văierăturile sale.

Că ar fi fost în sinod și de acei deputați, cari s'au pitulat, să-mi ierte dl. X., dar eu nu i-o cred, căci totuși presupun mai multă bărbăție despre membrii unui sinod protopresbiterial, decât ca ei să facă copilării la un act atât de serios, pentru care călătoresc din depărtare.

Dar cu toate acestea, dacă dl. comisariu a vădut și pe cei muți și pe cei pitulați, și dacă dl. credea că aceia încă se pot considera de prezenți, a Dsale datorință ar fi fost să constate aceasta la protocol, pentru că „quod non est in actis non est in mundo“ — și dacă n'a făcut-o, greșala nu este a notariului ci a Dsale, care n'a dispus ca notariul să facă. Dar protocolul, din care lipsesc acestea l'a scris Dsa fără nici o observare, prin urmare acela este esact și nu cele ce afirmă dl. X. că ar fi vădut dl. comisariu.

Repet deci acum pe basă de „apă limpede“ că alegerea în sinod așa precum se dovedesce prin protocolul sinodului, n'u s'a efectuat după prescripțiile legii, și ca atare este nulă în sine și prin sine.

Asupra concludului consistoriului mi-am spus opiniunea înainte de a-o cunoaște, pentru că am cam dat cu socoteala, că pe aceeași va basa consistoriul aprobarea sa, că la început au fost în sinod destui membri. Așa s'a și întâmplat.

Eată ce țice consistoriul:

„În fine: pentru că la acest sinod au luat parte 51. deputați, prin urmare majoritatea absolută recerută de lege, și dacă la actul votării n'au participat toți, această împregiurare nu constituie nici o nelegalitate, neputându-se constringe cu forța cineva să și dea votul său.“

Apucăturile rabulistice nu convin cu demnitatea unui consistoriu, domnilor! lăsați-le pe acelea în competența șarlatanilor politici. Nu vă nesuiți a arunca nășip în ochii celor ce văd și a falsifica legea, căci nu vă stă bine.

§-1 43 St. org. pretinde chiar ca la aducerea concludului valid „să ia parte la acela cel puțin majoritatea membrilor.“

Deși a fost complet dară numărul deputaților la început, dacă în momentul aducerii „otării“ n'au „luat parte“, la acela „cel puțin majoritatea membrilor“, otarirea nu este validă.

Mai mult: cuvintele din lege „să ia parte la acela“ eschid posibilitatea, ca și cei „muți“ la apelul nominal „pitulați“, și peste tot cari n'au participat la actul votării să se considere în numărul recerut de lege, căci aceia n'au „luat parte“ la sinod în momentul aducerii „otării“.

Deci, dacă va fi și raportat dl. comisariu cu cuvântul său în scris lucruri, de cari se amintesc în reflecțiuni, consistoriul, după lege n'a putut reflecta la ele, și peste tot de basa acțiunii sale n'a putut primi alta decât numai protocolul sinodului electoral, din care era evident că la actul alegerii n'au „luat parte“ decât 32 membri, precând numărul minimal după lege era 37.

Și dacă cu toate acestea a dechiarat alegerea de legală, și pe basa aceleia a îndeplinit postul de protopop, — n'am cuvânt de a revoca nici măcar o iotă din cele ce le-am scris la adresa consistoriului și a Preasântiei sale episcopului, relativ la acel act, ci le susțin toate, chiar și cu pericolul ca Dl. X. și mai departe să me considere de un „cocoș“ „arogant“.

Durere, că în cestiunea aceasta suferă și o persoană nevinovată — Domnul Ghidiu, pe care toți aceia cari l' cunosc, pentru caracterul și eminentele sale calități trebuie să-l stimeze, și pe care oricare tract și poate gratula a-l avea de protopop.

Chiar pentru aceasta, și pentru delicatele referințe familiari, de cari s'a făcut amintire și în candidarea comitetului, trebuia să procedă consistoriul cu cea mai mare scrupulositate, ca gurile rele să nu presupună motive subiective și față de o persoană onorabilă, care n'are trebuință de măsuri excepționale, ca să fie înaintată pe cariera, pentru care s'a sacrat.

(Va urma.)

Corespondențe particulare

ale „Telegrafului Roman“.

Cluj, la 6 Martie 1883. Dle. Redactor! În ziua de 1 Martie pe reduta urbană a Clujului fălăia tricolorul național român, — în umbra căruia era, conform dispozițiilor legii, cel maghiar — anunțând, că jnimea română are azi serbătoare mare, și de bucurie, și ține petrecerea ce datinează a arangia în fe care an!

Bucuria românului însă nu poate fi nici odată deplină căci inimicii neîmpăcați ai neamului nostru, unde pot, trebuie să și-o știrbească; așa și acum într'atâta le au genat ochii colorile acelu stindard, încât deja după ameași se trezi președintele comitetului arangiator cu o ordinațiune polițiană în urma cărei „numai decât să se depărteze stindardul de pe redută sub responsabilitatea personală a președin-

telui“; ba ce-i mai mult s'a demândat comitetului arangiator a depune chiar și însemnele (cocardele), căci erau tricolor național.

Cel dintăiu ordin se execută, căci comitetul n'a voit ca prin opunere să producă scandal; nu însă cel din urmă căci l'a aflat comitetul de prea dejositor.

Nu am de scop a discuta cu ocaziunea aceasta cestiunea sus amintită mai în detaliu, ci mă reștring la simpla enarare a faptului, căci de prezente mi-am propus a refera despre decursul concertului împreună cu bal arangiat de junimea noastră universitară la 1 Martie.

Pe lângă asistența unui public frumos curat românesc punct 8 oare s'a început concertul, executându-se punctul prim din program „Rămâi sănătoasă“ de G. Dima prin chorul vocal al societății de lect. „Julia“, într'un mod foarte îndestulitor. S'a putut observa față de producțiunile din anii precedenți un progres considerabil, ce provine de acolo, că de prezente s'a organizat într'un chor permanent și și-a angajat un conducător salariat.

Numai decât urmează piesa „La Regata veneziana“ de Liszt executată pe pian de dra Sabina Cetățean, fiica dlui sub jude din Reghinul-săsesc. Aplausele și strigătele entusiaste de „să trăiască“ și „înc'odată“ a publicului dovedesc pe deplin desteritatea ce o posedă în executarea pieselor pe pian, — la dorința generală pași înc'odată pe scenă, dar acum întonă „Carnevalul de București“ ce ridică numai entuziasmul, căci armonia frumoasă a tonurilor cuprinde în sine melodii românești.

Domnul Aron Deac încă avuse rolă cât de însemnată în concertul junimei. Cântecel populare „Apa trece petrele rămân“ și „Mândro Dumineca vine“ formau punctele 3 și 6 din program, cea primă executată pe lângă acompaniarea de pian a trei Sabina Cetățean, cea din urmă pe lângă acompaniamentul unui quartet instrumental. Esecutarea — abstragend dela gesticulările în unele locuri cam exagerate — a fost foarte bună, căci le-a cântat cu un simț adevărat românesc, ba cu piesa cea dintăiu a dovedit un talent nu de toate zilele pe terenul cântului, și în specie pe a cântului popular, — și dacă își va da silința spre a și cultiva vocea puternică, poate deveni unul dintre cei mai bun baritonisti.

După o pauză mai mică, între aplausele viforoase ale publicului se conduce pe scenă domnișoara Aurelia Roșescu Toți își ținteau privirea spre scenă vădend o damicelă în costum național foarte frumos, funcgend ca declamatoare.

„Sentinela română“ de V. Alecsandri era titlul poeziei ce avea să o peroreze. Cu toate că poezia aceasta e foarte greu de declamat, într'ucât se prezintă în colorile cele mai variabile a intonațiunii, — dra a corespuns intru toate asceptării, a fost fidelă interpretă a ideilor ce se cuprind într'ânsa; într'atâta a entuziasmat publicul prezent, de mai multe ori fuse însreruptă de aplausele aceluia. I gratulăm la succesul splendid!

„Rondo capricioso“ de Mendelsohn op. 63, a fost piesa prin care nedelectă dra Anna Pop. Atât în alegerea piesei cât și în executarea ei, a arătat că posedă gust musical; a pătruns în spiritul aceleia și cu pricepere a dat espreziune ideilor ce se cuprind într'ânsa. A și meritat recunoștința publicului, esprimată prin aplause înfinite.

Dorim a o vedea cât de des luând parte activă la concertele junimei!

Cu multă plăcere ascultărăm piesa „Fantasia empropt“ op. 66. par Chopin executata pe pian de dra Camila Pop.

Dra era cunoscută publicului de o pianistă care posedă o desteritate cătraordinară în executarea pieselor pe pian, care dispune de tehnica recerută, — nu ne mirăm deci că a fost distinsă prin multe și frenetice aplause, căci le-a meritat!

Chorul vocal încheie programa concertului cu „Luna suride“, executată precis cu tact și armonioe.

La ora 10 se începu dansul cu „Ardeleana“, la care întreaga tinerime se înșiră, și forma un cerc de 50—60 părechi. I sălta omului inima vădend, cu ce plăcere conversează fiece care păreche la sunetele dulci ale muzicii cum își gratulează reciproc la reușita splendidă a concertului.

La „Romana“ luară parte 74 părechi; s'a mai jucat „Someșana“ „Hațegana“ „Abrușana“ și „Hora“ dintre jocurile românești — cu o însufiețire adevărat românească.

La 12 oare presenteră 12 tineri în costum național jocurile pitoresci „Călușerul“ și „Lunga“ sub conducerea vătavului I. Medeșan.

Am cutezarea a afirma, că nici odată atât de precis, pe tact nu s'a jucat „Călușerul“ ca acum, — de sine se înțelege că nici publicul nu i-a remas dator cu aplause și strigări de „să tăiască“, ci după fie care figură în abundență le împărția.

Publicul participător a fost curat românesc, și anume din Cluj și ținut; dintre străini numai chiar o familie vădurm, vre-o câți-va universitari și 3 referenți dela foile locale. — Nici până acum nu a prea cercetat străinii petrecerile române, însă mai nainte cel puțin câte un profesor de universitate, primarul orașului, generalii etc., mai venea acum însă pare că s'a convorbit de nu a venit nici unul. Așa cred că, foile locale au influențat asupra lor, care's tare măhnite pe tinerimea noastră, pentru ce nu i invitată cu invitațiuni unguresci, că veți Doamne, trăim în țeara ungurescă, — altcum astfel de declarațiuni s'a putut auzi și din gura unui profesor de universitate, care însuși nu e maghiar.

Cu mare greutate putui compune un catalog a damedor, care însă e necomplet din cauză, că în seara petrecerei nu miam făcut notițe — din uitare. Văduram acolo pe doamele: Ema Dumbrava din Gilau, Elisa Isac, Elena Coroian, Ana Pop, Fani Lemenyi din Iclod, Rosalia Pop din Gilau, Teresia Baldi, Bohoțel, dna Cetățean din Reghin, Pop Leontineasa, Maria Pop din Morlaca; ear dintre damicele pe: Sabina Cetățean din Reghin, Ana Pop, Aurelia Roșescu, Camila Pop, Ileana Nestor, Elena Maxim, din Apahida, Maria Roșescu, Marița Lăpuștean și Mina Stark, Atâta concertul cât și balul a avut reușita cea mai bună; se vede că comitetul a făcut toate cele posibile spre a câștiga publicului o seară plăcută, și sunt convins, că și publicul cu cea mai mare îndestulire părăsi dimineața la 6 oare sala redutei, ducend cu sine impresiunea cea mai bună și o suveniră plăcută.

Un oaspe.

